

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ. — Τουρκικά Ιχθυωνύμια και άλιευτικοί όροι έλληνικής άρχης, υπό Δημ. Ι. Γεωργακά (Η.Π.Α.) *. Άνεκoinώθη υπό του Άκαδημαϊκού Γεωργίου Α. Μέγα.

I. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΩΝ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΓΛΩΣΣΩΝ

Ήδη από του 12ου αιώνος έπεξετάθησαν οι Σελτζούκοι Τουρκοί εις την Μικράν Άσίαν, ώστε αί έπαφαι μεταξύ των έλληνικών και έλληνοφώνων πληθυσμών και των Τούρκων έσημειώθησαν από τότε, αλλά οι Όθωμανοί Τουρκοί έπεκτείνονται εις την χερσόνησον από του 13ου αιώνος. Άκριβώς τας τελευταίας δεκαετίας του 11ου αιώνος ήρχισεν ή έλληνο-τουρκική πολιτιστική έπαφή δια τής διεισόδους τουρκικών φύλων εις την Μικρασιατικήν χερσόνησον. Η άρχη μονίμου συμβιώσεως των Τούρκων με στοιχεΐα έλληνικών πληθυσμών εις τον Πόντον, την Καππαδοκίαν και την Δυτικήν Μικράν Άσίαν υπήρξε περι τὸ 1300, ενῶ ή άρχη τής συμβιώσεως εις την Βαλκανικήν συμπίπτει με την θεμελίωσιν του προγεφυρώματος εις την Θράκην κατά τὸ μεταξύ 1353 και 1362 διάστημα. Η έλληνοτουρκική πολιτιστική έπαφή διαρκεί μέχρι του 1923, οτε άντηλλάγησαν εις ευρείαν κλίμακα πληθυσμοί, και εξακολουθεΐ άκόμη μέχρι των ήμερών μας εις την Κύπρον και την Θράκην. Εντός των ὀκτώ αὐτῶν αιώνων οι Τουρκοί νεήλυδες, ὡς εισβολεΐς κατ' άρχάς και άκολουθῶς έγκατεστημένοι εις την Μικράν Άσίαν και την ΝΑ. Ευρώπην, ευρον ανώτερον πολιτισμόν, τον έλληνοβυζαντινόν, και παρέλαβον πολλὰς μορφὰς τής άγροτικής οίκονομίας των εντοπίων και ταυτοχρόνως την σχετικήν ὀνοματολογία. Τὸ γεγονός οτι ή πολιτιστική έπαφή διήρκεσε μέχρι τής προσφάτου περιόδου άποδεικνύεται υπό γλωσσικοῦ δανεισμοῦ νεωτέρων έννοιῶν, ὅπως π.χ. τὸ *spirto* "πυρεΐον" τὸ ὁποῖον παρελήφθη και προσηρομόσθη εις την τουρκικήν και έγινεν *ispirto* και μαρτυρεΐται εις την τουρκικήν λαλουμένην έπτά έπαρχιῶν (βιλαετίων). Πράγματι λέξεις των τουρκικών διαλέκτων άνευρίσκονται εις παλαιότερας γραπτάς πηγὰς τής τουρκικής και έλληνικά δάνεια γλωσσικά στοιχεΐα άνέρχονται εις την κανονικήν (standard) ὀθωμανικήν τουρκικήν την ὀμιλουμένην υπό των μορφωμένων και άκόμη περαιτέρω εις τους προοθωμανικοὺς χρόνους (π.χ. αί λέξεις *chiras*, *mangdanus*, *vsculi* = *κεράσι*, *μακε-*

* DEM. J. GEORGACAS, Turkish Ichthyonyms and Fishing Terms of Greek Origin.

δονήσι, σκουλι άπαντοῦν εἰς ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων μνημείων τῆς τουρκικῆς γλώσσης, τὸν codex Cumanicus τοῦ 1303, προερχόμενον ἐκ τῶν Β. παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου).

II. Η ΘΑΛΑΣΣΑ, ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Κατ' ἀνάγκην περιοριζόμεθα ἐδῶ εἰς τὸν τομέα τῶν ὑδάτων καὶ δὴ τῆς θαλάσσης, τῆς ἀλιείας καὶ τῶν ἰχθύων.

Ἀπλῆ θεώρησις τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου μᾶς διαφωτίζει ἐπαρκῶς: Αἱ ἀκτογραμμαὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκτείνονται εἰς 14.000 χιλιόμετρα, ἡ Ἑλλὰς δηλαδὴ ἔρχεται εἰς δευτέραν θέσιν μετὰ τὴν Νορβηγίαν, εἰς ἀκτάς, ἐνῶ ἡ σημερινὴ Τουρκία περιβάλλεται ὑπὸ ἀκτῶν μήκους 7.200 χιλιομέτρων. Οἱ Τοῦρκοι, προερχόμενοι ἐκ κεντρικῆς Ἀσιατικῆς περιοχῆς, περικλείστου ὑπὸ ξηρᾶς, καὶ ἀπησχολημένοι μέχρι τότε κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν ποιμενικὴν ζωὴν, εἶχον τὴν ἐμπειρίαν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, ἀλλὰ πολὺ μικρὰν ἐμπειρίαν τῆς θαλάσσης, ὥστε, ὅτε μετὰ τοῦ 11ου καὶ τοῦ 15ου αἰ. εἶχον διὰ τῶν μεταναστεύσεων καὶ κατακτησέων τῶν ἀναδειχθῆ κύριοι τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου καὶ τῆς Βαλκανικῆς, ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς θαλάσσας τοῦ Εὐξείνου, τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου, μὲ περιοχὰς δηλαδὴ, ὅπου οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοί των εἶχον ζῆσει καὶ δράσει εἰς μακρὰν καὶ ἀδιάκωπον παράδοσιν ναυτιλίας ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ συνεχῶς μέχρι τότε. Κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἡ Μικρὰ Ἀσία μὲ τοὺς λιμένας της τοῦ Πόντου, τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου εἶχεν ἐντόνως προβληθῆ εἰς τὸ ὑπερπόντιον ἐμπόριον καὶ τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι, ἐπεκταθέντες, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἰς τὴν χερσόνησον ἀπὸ τοῦ 13ου αἰ., ἐμαθήτευσαν πλησίον τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων καὶ ἔμαθον τὰς τέχνας τοῦ ναυπηγοῦ, τοῦ ναύτου, τοῦ θαλασσοπόρου καὶ ἀλιέως, ἐνῶ ἡ ἰταλικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν Τούρκων εἰς τὰς ἰδίας αὐτὰς τέχνας ἀρχίζει νὰ γίνεται αἰσθητὴ διακόσια ἔτη βραδύτερον.

Οἱ Ἕλληνες ἔγιναν φυσικὰ οἱ διδάσκαλοι τῶν Τούρκων καὶ εἰς τὸ συναφές μέρος τοῦ ἑλληνοβυζαντινοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ, ὅπως ἦσαν τὰ ἰχθυοτροφεῖα, ἡ ἀλιεία (καὶ σπογγαλιεία), οἱ ἰχθύες καὶ ἄλλα ὑδροβία, ἐπίσης τὰ προϊόντα των καὶ ἡ συντήρησις τῶν ἰχθυηρῶν, καὶ φυσικὸν ἦτο νὰ διδαχθοῦν οἱ Τοῦρκοι τὰ ὀνόματα τῶν ἰχθύων καὶ ἄλλων θαλασσίων ζώων (ὀλιγώτερον τῶν λιμναίων, τὰ ὁποῖα ἐγνώριζον μὲ τὰ τουρκικὰ ὀνόματά των), τὰς ὀνομασίας τῶν ἀλιευτικῶν ἐργαλείων καὶ τῶν ἰχθυηρῶν προϊόντων.

Ἐνῶ τὰ ἑλληνικὰ λεξιλογικὰ δάνεια ἤρχισαν νὰ εἰσδύουν εἰς τὴν τουρκικὴν

περὶ τὸ 1100 μ.Χ., ὅμως τὰ ἀρχαιότερα τουρκικὰ γραπτὰ μνημεῖα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀνέρχονται μέχρι τοῦ 1300 μ.Χ. Τουρκικὰ ὀνόματα ἰχθύων καὶ τουρκικοὶ ἀλιευτικοὶ ὄροι ἐλληνικῆς ἀρχῆς ἀπαντοῦν κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πόντου, ἐκείνην τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν Δυτικὴν Μικρασίαν. Ἐνῶ τὰ πρῶτα ἐλληνικὰ δάνεια εἰς τὴν σελτζουκικὴν τουρκικὴν ἰχθυωνυμίαν καὶ ἀλιευτικὴν ὀρολογίαν πρέπει νὰ χρονολογοῦνται ἐκ τοῦ 12ου αἰῶνος, μᾶς εἶναι ἐν τούτοις ἄγνωστα λόγῳ ἀπουσίας γραπτῶν μνημείων.

III. Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΙΧΘΥΩΝΥΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ : ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ἐνῶ εἰς τὸν τομέα τῆς ναυτικῆς ὀρολογίας ἔχομεν τὸ ἔξοχον καὶ πλούσιον ἔργον τριῶν συγγραφέων : τοῦ Andreas Tietze καὶ τοῦ ζεύγους Henry καὶ Renée Kahane, *The Lingua Franca in the Levant* (Univ. of Illinois Press, 1958), εἰς τὸν τομέα τῆς τουρκικῆς ἰχθυωνυμίας ἐλληνικῆς ἀρχῆς ἐσημειώθη μὲν ἀρκετὴ ἐργασία συλλογῆς τοῦ ὕλικου καὶ ἐρευνητικῆς πρόοδος ἀπὸ τοῦ 1893, ὅτε ὁ διακεκριμένος Αὐστριακὸς γλωσσολόγος Gustav Meyer ἐδημοσίευσε τὴν ἐργασίαν *Türkische Studien* μὲ ἐν κεφάλαιον τιτλοφορούμενον *Fische und andere Wassertiere*, ἀλλὰ τίποτε συστηματικὸν δὲν εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καταδεικνύον τὴν προσδοκωμένην πρόοδον κατὰ τὴν μεσολαβήσασαν περίοδον τῶν 85 περίπου ἐτῶν. Οὐδεὶς Τούρκος ἐπιστήμων ἀνέλαβε τὸ ἐγχείρημα τῆς διαπραγματεύσεως τῶν ἰχθυωνυμιῶν ὡς πρὸς τὴν προέλευσίν των ἐξ ἄλλων γλωσσῶν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Gustav Meyer. Παραλείπων ἐδῶ λεπτομερεῖας προεργασιῶν (Ü. Nalbandoğlu, 1954· A. Caferoğlu, 1960 - 61· Michèle Nicolas, 1974· συλλογικὰ ἔργα : Palombi - Santarelli, 1969· Giorgio Bini, *Catalogue of Names of Fishes*, 1965· *Multilingual Dictionary of Fish and Fish Products*, 1968· *Check-list of the Fishes of the N. E. Atlantic and of the Mediterranean* [Ciofnam], 1973· κλπ.), ἀναφέρω τὴν ἀπόπειραν τοῦ Ἀναστασίου Καραναστάση (1969) νὰ δώσῃ σύνθεσιν ἐπὶ τῇ βάσει περιορισμένου ὕλικου τοῦ *Atlante Linguistico Mediterraneo (ALM)*, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς πληθώρας τῆς διεθνoῦς βιβλιογραφίας καὶ χωρὶς στερεὰν μεθοδολογίαν, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἐλληνικὸν ἰχθυωνυμικὸν ὕλικόν, ὅπως εἶχε κάμει ὁ A. Caferoğlu τὸ 1960 - 61 διὰ τὸ τουρκικόν.

Ἡ ἰδική μου προσπάθεια ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συλλογὴν νέου ὕλικου διὰ δι-κτύου συνεργατῶν ἐκ διαφόρων παραλιῶν καὶ νησιωτικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ ἔτη 1975 καὶ 1976, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰχθυωνυμιῶν καὶ τῶν ἀλιευτι-

κῶν (καὶ σπογγαλιευτικῶν) ὄρων ἀνῆλθεν εἰς 250. Τὸ ἀντίστοιχον τουρκικὸν ὄλι-
κὸν τοῦ ALM προέρχεται ἐξ ὁκτῶ μόνον κέντρων (τὰ ὅποια εἶναι : Τραπεζοῦς,
Ἀμισός, Κωνσταντινούπολις καὶ Σκούταρι, Καλλίπολις, Σμύρνη, Ἀττάλεια, Μερ-
σίνα, Ἀλεξανδρέττα). Ἐδοκίμασα ἐπίσης νὰ ἴδω πᾶν ἀξιόλογον δημοσίευμα σχέ-
σιν ἔχον πρὸς τὸ θέμα καὶ ἐπεκρινώθησα μὲ Ἑλληνας καὶ ξένους ἰχθυολόγους.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας μου εἶναι πραγματεία περιέχουσα τὰ ἑξῆς κε-
φάλαια :

1. Εἰσαγωγή.
2. Βιβλιογραφία ὑπομνηματισμένη (περίπου 240 τίτλοι).
3. Ἀνάλυσις τῶν ἑλληνικῶν ὄρων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀντιστοίχων τουρ-
κικῶν δανείων (250 λημμάτων) εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἰχθυωνυμίας καὶ τῆς
ἀλιευτικῆς (καὶ σπογγαλιευτικῆς) ὄρολογίας· ὁ τύπος εἶναι ἐκεῖνος τοῦ ἐτυ-
μολογικοῦ λεξικοῦ τῶν δύο γλωσσῶν, τῆς δούσης ἑλληνικῆς (εἰς τὴν ἀριστε-
ρὰν στήλην) καὶ τῆς λαβούσης τουρκικῆς (εἰς τὴν δεξιὰν στήλην).
4. Συμπεράσματα.
5. Εὐρετήρια πραγμάτων καὶ λέξεων.

IV. ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

Γνησία, ἀντικειμενικὴ καὶ λεπτὴ μέθοδος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς γλωσσικῆς
ἐρεῦνης τοῦ δανεισμοῦ λεξιλογικῶν στοιχείων ἐκ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην εἶναι
ἀπαραίτητος, ἐπίσης ἀπαιτεῖται ἀδιάβλητος κρίσις. Νομίζω ὅτι ἡ ἀσφαλιστικὴ
αὐτὴ δικλεῖς προσκτᾶται διὰ τῆς ἐρεῦνης ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐρευνητοῦ δανείων εἰς
ἀντίστροφον κατεύθυνσιν. Ἀκολουθοῦν ἐδῶ παραδείγματα δανεισμοῦ ἰχθυωνυμίων
εἰς τὴν ἑλληνικὴν 1) ἐκ τῆς ἰταλικῆς καὶ 2) ἐκ τῆς τουρκικῆς, παρατίθενται
ὁμως ἐδῶ κατ' ἀνάγκην σκελετωδῶς (ἀνευ ἐπιστημονικῶν ὀρισμῶν, συνωνύμων
καὶ παραπομπῶν).

1. Ἑλληνικὰ ἰχθυωνύμια ἰταλικῆς ἀρχῆς.

μπαρμποῦνι : barbòni	σαμπιέρος : san pièro, sampièro
καπόνι : capone	σαρδέλλα : sardella
λέτσα : leccia	τόννος (τόνος) : tonno
λίτσα : lizza	καβοντόλιο : capodoglio
λοῦτσος : luccio (marino)	παπαλίνα : papalina
μένουλα : menola	πεσκαντρίτσα : rana pescatrice
πιλότος : pesce pilota	

2. Ἑλληνικά ἰχθυωνύμια τουρκικῆς ἀρχῆς.

καβούκι : kabuk	σαζάνι : sazan
καλκάνι : kalkan	σιμίκλα : sümüklü
κελέρι : keler	σιρτάρι : sirtar
κολαοῦζος : kilağuz	σκαρμόζι : iskarmoz
μεζίτι : mezit	ταραμάς : tarama
μερτζάνι : mercan	τορίκι : torik
μπουρού : boru	

V. ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ἐνῶ διὰ τὰ ἀρχαιοελληνικά ὀνόματα ἰχθύων καὶ ἀλιευτικούς ὄρους δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη εἰς σημερινὴν φιλολογικὴν ἢ γλωσσικὴν ἐργασίαν ἀποδείξεως τῆς ἐτυμολογικῆς ταυτίσεώς των ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ παραπομπῶν εἰς κλασσικά κείμενα, αἱ ὁποῖαι εἶναι περιτταί, διότι τὰ δεδομένα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς φιλολογοῦντας καὶ τοὺς ἱστορικούς τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὅπωςδήποτε εὐπρόσιτα (ὑπάρχουν ἄλλωστε καὶ εἰδικαὶ διατριβαί) — καὶ ὅμως τοιαύτη ἐνέργεια ἔχει ἀναληφθῆ ὑπὸ Ἑλληνας —, ἡ μέθοδος ἢ ἀκολουθητέα κατὰ τὴν διαπραγματεύσιν τῶν ἑλληνικῆς ἀρχῆς τουρκικῶν ὄρων ἰχθύων καὶ ἀλιείας χρειάζεται δι' ἐκάστην περίπτωσιν νὰ εὐρεθῆ, εἰ δυνατόν, καὶ νὰ ἐπαληθευθῆ ὁ τύπος ἐκάστου ὀνόματος ὀλίγον πρὸ τῶν χρόνων ἢ κατὰ τοὺς χρόνους ἢ ὀλίγον μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ δανεισμοῦ τοῦ ἐκάστοτε ὀνόματος ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν τουρκικὴν, ἤτοι κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων εἰς ἐδάφη τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ διὰ γραπτὰς μαρτυρίας κυρίως ἀπὸ τῆς περὶ τὸ 1300 μ. Χ. ἐποχῆς (τότε ἀρχίζουσι καὶ τὰ τουρκικὰ μνημεῖα), ἐπίσης κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν καὶ μέχρι τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20ου αἰῶνος.

Ἀναδρομὴ λοιπὸν εἰς μεσαιωνικά δημόδη κείμενα περιέχοντα ὑλικὸν ὀνομάτων ἰχθύων κλπ. τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνεγράφησαν, εἶναι ὄχι μόνον εὐκταία, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία καὶ ἐπιβεβλημένη. Τοιαῦτα κείμενα εἶναι τοῦ Θεολογὰκη τὸ βραχὺ σκαρίφημα (12ου αἰ.), δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου τὸ 1910, ὁ σύντομος Ὀψαρολόγος δημοσιευθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Krumbacher τὸ 1903, τὰ Προδρομικὰ ποιήματα, ἐκδοθέντα τὸ 1910 ὑπὸ τοῦ D. - C. Hesseling καὶ H. Pernot (πρὸ αὐτῶν εἶχον ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀδ. Κοραῆ, ἀτελῶς βεβαίως) καὶ μερικὰ ἄλλα (βλ. βιβλιογραφίαν εἰς τὴν δημοσιευθησομένην Πραγματείαν). Ὁ Gustav Meyer, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε τὸ 1893 τὴν πρώτην σοβαρὰν ἀπόπειραν τῆς διαπραγματεύσεως (περιορισμένου τότε) ἀριθμοῦ τοιοῦτων ὄρων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν

τοιαῦτα κείμενα κατὰ τὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἔγραφε (1890-1893), ἀπλούστατα διότι πλεῖστα μεσαιωνικά ἔργα εἴτε δὲν εἶχον τότε ἀκόμη ἴδει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἴτε εἶχον μὲν ἐκδοθῆ, ἀλλὰ μὲ πολλὰς ἀτελείας· αἱ ἀτέλειαι προήρχοντο ἐκ τούτου, ὅτι δὲν εἶχεν εἰσέτι διαμορφωθῆ ἡ κριτικὴ μέθοδος ἐκδόσεως τῶν μεσαιωνικῶν δημοδῶν καὶ ἄλλων κειμένων.

Εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν ὑπάρχουν τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ παρόντος βυζαντινὰ καὶ (ἢ) μεσαιωνικά τεκμήρια ἑκατοντάδων ἰχθυολογικῶν ἢ ἀλιευτικῶν ὄρων, ὡς ὑποκατάστατον τοιούτων ἐλλειπόντων μαρτυριῶν ἢ καὶ ὡς ἐποικοδομητικὸν συμπλήρωμα ὑπαρχόντων τεκμηρίων εἶναι χρησιμώτατα σήμερον ἐν χρήσει ὀνόματα τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς καὶ συχνὰ τύποι των ἢ διαφορετικαὶ λέξεις ἐκ τῶν (ἀρχαϊκῶν ἢ μὴ) νεοελληνικῶν διαλέκτων· τοιαῦτα λέξεις εἶναι μάλιστα ὄχι σπανίως ἀπαραίτητοι ὡς βάσις διὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀντιστοίχων δανείων τουρκικῶν ἰχθυωνυμίων καὶ ἀλιευτικῶν ὄρων.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Πλουτισμὸς τῆς τουρκικῆς διὰ δανεισμοῦ λεξιλογίου.

Αἱ δάνειοι λέξεις γαλλικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἀνερχόμεναι εἰς 2.500 ἕως 3.000 (ἐκτὸς τῶν αὐστηρῶς ἐπιστημονικῶν ὄρων) εἶναι ὄροι πολιτισμοῦ (*cultural terms*), ἀνταποκρίνονται εἰς γλωσσικὴν ἀνάγκην καὶ ἐπλούτισαν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν μὲ ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας αὕτη δὲν κατεῖχε¹. Οἱ συγγραφεῖς Kahane καὶ Tietze συμπερασματικῶς κατέληξαν εἰς τὴν ἐξῆς διαπίστωσιν: *This book is a demonstration of the influence of the Western and Greek civilizations on the Turkish*². Ἐπιτραπῆ καὶ εἰς τὸν γράφοντα νὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἡ ἐργασία περὶ ἰχθυωνυμίων καὶ ἀλιευτικῶν ὄρων ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη ἀπόδειξιν τῆς σημαντικῆς ἐπιδράσεως τῶν πολιτισμῶν ἐλληνικοῦ καὶ δυτικοευρωπαϊκοῦ εἰς τὸν τουρκικόν, ὅπως ἐκδηλώνεται εἰς τὰ λεξιλογικὰ καὶ γλωσσικὰ δεδομένα. Ἐξάλλου ὁ Τοῦρκος γλωσσολόγος A. Caferoğlu ἔγραψε τὰ ἐξῆς: *Many fish names can be found in the Turkish language taken from foreign*

1. Enver Ezenkova, *Orbis* 9 (1960), 131, 140-142. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι Τοῦρκος ἐπιστήμων.

2. H. & R. Kahane καὶ A. Tietze, *The Lingua Franca in the Levant* (1958), σ. VIII.

languages, but this can never bring dishonor to the Turkish language¹. Είναι επιστημονικὸν ἀπόκτημα τοῦ 20οῦ αἰῶνος ὅτι ξένοι λέξεις δὲν προσάπτουν ἐντροπὴν ἢ προσβολὴν ἢ ἀτιμίαν εἰς τὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια δανεῖζεται ξενόγλωσσα στοιχεῖα (δυστυχῶς ἢ επιστημονικὴ αὐτὴ ἀλήθεια δὲν εἶναι καὶ ἀπόκτημα τῶν πολλῶν). Ἀλλὰ ὁ μακαρίτης Τοῦρκος συνάδελφος παρέλειψε νὰ τονίσῃ καὶ τὰ θετικὰ ὀφέλη, τὰ ὅποια ἀπεκόμισεν ἢ τουρκικὴ γλῶσσα ἐκ τῶν γλωσσικῶν δανείων. Ἡ μόνη ὀρθὴ γλωσσολογικὴ ἀπόφανσις εἶναι ὅτι τὰ ἐξ εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν δάνεια, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τὰ πολλὰ ὀνόματα ἰχθύων καὶ ἀλιευτικοὶ ὄροι, ἐπλούτισαν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν.

2. Ἀντιστοιχία λέξεων καὶ τύπων τῆς δανειζούσης ἑλληνικῆς καὶ τῆς δανειζομένης τουρκικῆς.

Διὰ τοὺς μορφολογικοὺς τύπους τῶν ἑλληνικῶν δανείων τῆς τουρκικῆς ἔχουν ἤδη γραφῆ ἄρκετὰ ὑπὸ δύο Αὐστριακῶν γλωσσολόγων, ἐνὸς Ἰνδοευρωπαϊστοῦ καὶ ἐνὸς τουρκολόγου². Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ἑλληνικῶν φθόγγων τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα ὀλίγα παραδείγματα ὑποδεικνύουν ταυτοχρόνως τὴν ἀξίαν τῶν μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν τύπων ἢ τῶν εἰς νεοελληνικὰς διαλέκτους διασωζομένων ἀρχαϊκῶν τύπων :

τουρκικὸν

ἑλληνικὸν

karides : *καρίδα* (ἀρχαιοελλην. *καρίς*), τὸ ὅποιον εἶναι νεοελλην. διαλεκτικὸν στοιχεῖον καὶ μετεβλήθη ὡς πρὸς τὸ ἀρκτικὸν *κ-* εἰς τὸ νεοελλην. κοινὸν *γαρίδα*. Κατὰ ταῦτα τὸ τουρκ. δάνειον ἀντιπροσωπεύει τὸν μεσαιων. ἑλλην. τύπον *καρίδα*.

tirsi : *θρισσι* (μεσαιων. *θρισσίον*), ὑποκορ. τοῦ *θρίσσα* (ἦ), τὸ ὅποιον εἶναι ὁ παλαιότερος τύπος τοῦ κοινοῦ νεοελλην. *φρίσσα* ἢ τροπὴ ἑλλην. θ → τουρκ. *t* παρατηρεῖται καὶ εἰς ἑλλην. *θάλασσα* → τουρκ. *talaz*. Τὸ νεοελλην. διασώζεται ὡς *φρισσι* εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Χίου.

1. **BALM** (= Bollettino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo) 2-3 (1960-61), 59.

2. Gustav Meyer, Türkische Studien (1893), 5-19 (ἡ ἔκθεσις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρθή, ἀλλὰ εἰς μερικὰς περιπτώσεις διαφωνῶ πρὸς τὸν συγγραφέα· βλ. συζητήσις τῶν καθ' ἕκαστον ἄρθρων εἰς τὴν δημοσιευθεσομένην Πραγματεῖαν) Andreas Tietze, Griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch, 1955, σ. 245· πβ. καὶ τὸ δεύτερον μέρος, 1962, σ. 373 κ.έ.

- levrek* : λαβράκι. Ὅχι, ὅπως ἐπροτάθη, ἐκ τοῦ νεοελλην. *λάβρακας* (ὁ, Κεφαλληνία, Πάρος, Βόλος) ← ἀρχαιοελλην. *λάβραξ*, διότι τότε ἢ τουρκ. λέξις θὰ εἶχε τὸν τύπον *lavraka*.
- istakoz* : μεσαιων. ἑλλην. καὶ διαλεκτ. νεοελλην. *στακός* (προερχόμενον ἐκ τοῦ ἀρχαιοελλην. *ὄστακός* μὲ ἀφαίρεσιν τοῦ ἑνὸς ο (ο + ο- ἔγινε ο) : ὁ *ὄστακός* → ὁ *στακός*. Ὁ τουρκ. τύπος μὲ προθετικὸν *i-* ἢ *i-* πρὸ τοῦ ἀρκιτικοῦ *st-*, *sp-* καὶ *sk-* : *istakoz* (πβ. κατωτέρω *istavrit*). Ὁ τουρκ. τύπος εἶναι ἀνεξήγητος ἐκ τοῦ νεοελλην. κοινοῦ *ἀστακός* μὲ *ἀ-* παρὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ προχειρολόγων.

Συχνὰ οἱ διάφοροι τύποι τοῦ αὐτοῦ ἑλληνικοῦ ὅρου ἀντικατοπτρίζονται εἰς ἀντιστοίχους τύπους τῆς τουρκικῆς εἴτε διότι εἰσῆλθον εἰς τὴν τουρκικὴν κατὰ διαφορετικὸν χρόνον εἴτε διότι παρελήφθησαν ἐκ διαφορετικῶν διαλέκτων τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς ἢ τῆς νεοελληνικῆς ἑλληνογλώσσων περιοχῶν. Καὶ συμβαίνει ἐπίσης μεσαιωνικαὶ λέξεις ἢ μεσαιωνικοὶ τύποι λέξεων γνωστοὶ ἐκ τῶν κειμένων νὰ ἐπανευρίσκονται καὶ νὰ ἀναγνωρίζονται εἰς τὰ ἑλληνικὰ δάνεια τῆς τουρκικῆς.

Μεταβολαὶ εἰς τὴν κατάληξιν ἑλληνικῶν δανείων. Ὅταν ἑλληνικὰ ὀνόματα λήγοντα εἰς τὸ ὀνοματικὸν *-i* παραλαμβάνονται εἰς τὴν τουρκικὴν ὡς δάνεια, ἢ κατάληξις αὐτῆ ἀποβάλλεται, ἂν δὲν τονίζεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν, διατηρεῖται ὅμως, ἂν τονίζεται. Παραδείγματα ἀκολουθοῦν :

I. τύπος *-i* (34 παραδείγματα)

βαρσάμι : varsam	μουρμούρι : mürmür
λουφάρι [Κέρκυρα] (γουφάρι) : lüfer	μυλοκόπι : milokop
δελφίνι : delfin	παλαμύδι : palamut, ἔναρθρον palamudu
καλαμάρι : kalamar	σαργάνι : sarġan
καραβίδι : kerevit	σταυρίδι : istavrit
κεφάλι : kefal	σκορπίδι : iskorpit
κιθάρι : citari	σμαρίδι : izmarit
κυπρίνι : kibrin, gibrin	συναγρίδι : sinagrit
κωβίδι : govit	ταρίχι : torik
λαβράκι : levrek	φανάρι : fener
μελανούρι : melanur	χαβιάρι : havyar
μερσίνι : mersin	ἄχταπόδι : ahtapot

(άλιευτικά ξεργαλειά, σπογαλιεία κλπ.)

τ ^ο άλιάνι : talyan	μελάτι : melati
λιβάρι (διβ-, βιβ-) : livar	παραγάδι : paragat
γιάλι (αϊγιάλι) : yali	σαρδόνι : sardon
κοντάρι : gönder	σφουγγάρι : sünger
κουτάλι : kital	ψαθούρι : ipsatur

II. τύπος -ί

Τὸ τονιζόμενον -ί τοῦ ἑλλην. ὀνόματος διατηρεῖται εἰς τὴν τουρκικὴν (εἴτε τονίζονται αἱ λέξεις ἐπὶ τῆς ληγούσης εἴτε ἐπὶ τῆς παραληγούσης) :

τὸ γατί (κατί) : kedî	σκουμπρί : iskumbri
θρισσί : tîrsî	φαγγρί : fangri
μαυρί : mavrî	χαψί : hamsî
μουγγρί : migri	ψησσί : pîsî

Ἡ ἀντίστροφος διαδικασία παρατηρεῖται εἰς τουρκικὰ δάνεια τῆς νεοελληνικῆς ¹.

3. Ἐκτασις τῆς ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως εἰς τὴν τουρκικὴν ἰχθυωνυμίαν καὶ ἀλιευτικὴν ὀρολογίαν.

Ὁ κατάλογος τῶν ὑπὸ τοῦ Gustav Meyer μελετηθέντων ἰχθυωνυμίων εἰς τὴν ἐργασίαν του (1893) περιλαμβάνει 50 ἰχθυολογικοὺς ὄρους (τῆς κανονικῆς τουρκικῆς τῶν ἀστικῶν κέντρων) μεταξὺ ἄλλων λέξεων. Εἰς τὸν τουρκικὸν κατάλογον τριῶν Τούρκων εἰς τὸ Πολύγλωσσον λεξικὸν ἰχθύων καὶ προϊόντων των (1968) διακρίνω 60 ὀνόματα ἑλληνικῆς ἀρχῆς. Ὁ κατάλογος τοῦ Eῦ. Μπόγκα (1951) περιλαμβάνει 56 ὀνόματα, ἐκεῖνος τοῦ Ἄ. Καραναστάση (1969) 60, ὁ δὲ τῆς Michèle Nicolas (1974) περὶ τὰ 55. Εἰς δὲ τὸ ὑπὸ Caferoğlu συλλεχθὲν πλουσιώτερον ὕλικὸν διακρίνω περισσότερα τῶν 90 ἰχθυωνυμίων δανείων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς.

Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως, ὅπως συνάγεται ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐργασίας μου εἰς τὸ θέμα τοῦτο, περίπου 164 ὀνομασίαι ἰχθύων καὶ ἄλλων ὑδροβίων (συμπεριλαμβανομένων καὶ μερικῶν ὄρων, οἱ ὅποιοι δηλώνουν προϊόντα των) ἔχουν μελετηθῆ, ἔχουσαι βεβαίαν τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἢ νέας ἑλληνικῆς. Εἰς ταῦτα προστίθενται 14 δάνεια μεταφράσματα (loan translations, calques)

1. Βλ. ἀνωτέρω, σ. 587. Πβ. καὶ B. Newton, **Word** 19 (1963), 28 κέ.

ιχθυωνυμίων και 72 λέξεις τῆς ἀλιευτικῆς και σπογγαλιευτικῆς ὀρολογίας. Τὸ σύνολον εἶναι περὶ τὰ 250 ἑλληνικά δάνεια εἰς τὴν τουρκικὴν εἰς τὸν τομέα τῆς ἀλιείας και ἰχθυολογίας. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν περιλαμβάνονται μερικὰ ἰταλικῆς ἀρχῆς τουρκικά ὀνόματα ἰχθύων ἢ ἀλιευτικά, ὅταν φέρουν χαρακτηριστικὰ ἑλληνικῆς γλωσσικῆς ἰθαγενείας, εἶχον ἄρα πολιτογραφηθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρὸ τοῦ δανεισμοῦ των εἰς τὴν τουρκικὴν¹.

Φυσικά ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς τῶν μαρτυρουμένων ἑλληνικῶν δανείων εἰς τὴν ὀνοματολογίαν τῆς ἀλιείας και τῶν ἰχθύων και ἄλλων ὑδροβίων και προϊόντων των δὲν πρόκειται νὰ προσδιορισθῆ ποτὲ ἀκριβῶς, διότι πολλὰ ἑλληνικά δάνεια ἀπρηχαιώθησαν ἢ περιέπεσον εἰς λήθην, ἐξέλιπον, ἄλλα κατεγράφησαν εἰς κείμενα, τὰ ὅποια ὅμως δὲν διεσώθησαν. Ἐκεῖνα ὅμως τὰ ὅποια ἔχουν συλλεχθῆ ὑπὸ ἄλλων και ὑπὸ τοῦ γράφοντος πρέπει νὰ ἀνέρχονται εἰς 300 ἢ 350.

Ὅσον ἀφορᾷ στατιστικᾶς, εὐρέθη ὅτι εἰς τὰ ἑλληνικά φιλολογικά κείμενα εὐρίσκονται τὰ ὀνόματα 400 διαφορετικῶν ἰχθύων², εἰς λατινικά κείμενα ὁ E. de Saint - Denis κατέλεξε και συνεξήγησε 260 ὀνόματα (176 εἰς τὸν Πλίνιον τὸν πρεσβύτερον, 153 εἰς τὸν Ὀππιανόν, 110 εἰς τὸν Ἀριστοτέλη) και ἐπὶ συνόλου 260 λατινικῶν ἰχθυωνυμίων τὰ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς δάνεια εἶναι 200³. Ἡ στατιστικὴ περίπου 100 ἀκόμη ὄρων ἰχθυολογικῶν και ἀλιευτικῶν, τὴν ὁποίαν προβάλλω διὰ τὸ σύνολον 350 ὄρων, εἶναι ἐντὸς τῆς πραγματικότητος. Παρομοία εἶναι ἡ βαρύνουσα γνώμη τοῦ διακεκριμένου τουρκολόγου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, κ. Andreas Tietze, ἐκ τῶν ἡγετικῶν φυσιογνωμῶν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς τουρκικῆς γλώσσης και φιλολογίας και τὴν ἐν γένει τουρκολογίαν, ὁ ὁποῖος μοῦ ἀνεκοίνωσε τὰ ἑξῆς : I found your statistics on Latin fish names very interesting. A similar proportion of Turkish fish names is of Greek origin⁴.

1. Ὁμοίως εἰς τοὺς τουρκικοὺς ναυτικοὺς ὄρους ἑλληνικῆς ἀρχῆς, ὑπολογισομένους εἰς 155 (Kahanе και Tietze, *The Lingua Franca in the Levant* [1958], σ. 476 - 597), πρέπει νὰ προστεθοῦν πολλοὶ ἰταλικοὶ ἀρχικῶς ὄροι, μεταδοθέντες ὅμως εἰς τὴν τουρκικὴν διαμέσου τῆς ἑλληνικῆς.

2. J. K. Smith, *Historical observations on the condition of the fisheries among the ancient Greeks and Romans, etc.* Part III (Washington, 1876).

3. Βλ. E. de Saint - Denis, *Le vocabulaire des animaux marins en latin classique* (Paris, 1947), σ. IX, XXV, XXX· πβ. Carlo Battisti, *Sui grecismi dell'ittionimia latina*, **BALM** 2 - 3 (1960 - 61), 69 - 95.

4. Andreas Tietze δι' ἐπιστολῆς 7. VII. 1975.

4. Ἡ παροῦσα κατάσταση τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν.

Ἄν ἀφεθῆ ἑλευθέρα ἡ διεθνὴς ἐπιστήμη διὰ τὴν συστηματικὴν συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου (καὶ ὑπὸ ξένων καὶ ὄχι μόνον ὑπὸ Τούρκων) εἰς τοὺς λιμένες, τοὺς ὄρμους, τὰς ἀλιευτικὰς ἀκτὰς καὶ νήσους τῶν τριῶν πλευρῶν τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου, ὅπως καὶ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, ἀπλετον φῶς ἴσως ἀκτινοβολήσῃ κατὰ τὰς ἐπομένας δεκαετίαι. Δυστυχῶς τοιαύτη δυνατότης δὲν φαίνεται πιθανὴ κατὰ τὸ ἄμεσον ἢ προσεχὲς μέλλον διὰ λόγους γνωστοὺς εἰς τὴν διεθνῆ κοινότητα.

Πάντως παλαιότεραι ἐρευνητικαὶ ἐργασίαι, νεώτατα λεξικογραφικὰ ἔργα (New Redhouse, 1968· K. Steuerwald, 1972), τὸ *Τουρκικὸν Διαλεκτικὸν Λεξικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας* (1939 - 57) καὶ τὸ νέον *Τουρκικὸν Διαλεκτικὸν Λεξικὸν* (1963 -), καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ γράφοντος συντελεσθεῖσα ἐργασία ἀποδεικνύουν περικράτως τὴν ἄγνωστον εἰς πολλοὺς σημαντικὴν καὶ βαθεῖαν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ λεξιλογίου τῆς τουρκικῆς, τῆς παλαιότερας τουρκικῆς (παρελθόντων αἰώνων) καὶ τῆς σημερινῆς. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ἐπιρρωννύεται μὲ κάθε νέαν ἐργασίαν ἀναφερομένην εἰς τὰς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεις τῶν δύο γλωσσῶν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ. Αἱ ξένοι δὲ ἐπιδράσεις εἰς βαθμὸν ἀκολουθοῦν ἴσως εἰς δύο ἐπίπεδα, 1) ἀραβικὸν καὶ περσικόν, 2) ἑλληνικόν, ἰταλικόν καὶ γαλλικόν. Εἶναι δὲ προφανῶς συντριπτικὴ ἡ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἐπὶ τὴν τουρκικὴν ἐπίδρασις εἰς τὴν ἰχθυοπανίδα καὶ τὴν ἀλιεῖαν παρὰ τὴν εἰσέτι ἀπουσίαν τοῦ μελλοντικῶς συλλεχθησομένου προσθέτου ὕλικου.

SUMMARY

This paper, dealing with Turkish fishing terms and fish names (ichthyonyms) of Greek origin, involves the *common names* of fishes, as the hydrobiologists and ichthyologists call them as contrasted to the *scientific binomial names*.

In the quite well-known geographical and historical setting of the Eastern Mediterranean, including the Black Sea, interaction was going on since the 11th century. The Seljuk Turks expanded in Asia Minor from the 12th century and the Ottoman Turks from the following, 13th century. Permanent symbiosis of Turkish tribes with Greek and other local population elements started, especially on the Pontic coast area, in Cappadocia, and on the western Anatolian coast. The cultural contact

between Greeks and Turks lasted through the first quarter of the 20th century and, in part, still goes on. The Turkish newcomers of the 12th and 13th centuries in the area encountered a superior civilization, the Byzantine-Greek.

Taking a look at the map, one will understand that the coastline of today's Greece extends to 14.000 km.¹, while that of the Anatolian peninsula measures 7.200 km. Before the Turks' arrival, the peninsula was in the hands of the Byzantine Greeks. The Greeks had been active on the sea continuously since Mycenaean times, and now, from ca. 1300 on, they taught the Turks sailing, shipbuilding, and fishing, while the Italians exercised a similar function starting in the 15th century. This explains then how the Turks learned the Greek and some Italian terms for fishery, the names of fishing tools (including the sponge fishing tools), the local names of aquatic animals, of fishes, and of their products.

The result of the combined efforts of Drs. Henry and Renée Kahane, specialists in the Romance and Greek nautical terminology of the Mediterranean, and of Dr. Andreas Tietze, the distinguished turcologist, was the work titled *The Lingua Franca in the Levant* (1958), and it treats Greek and Italian terms in Turkish from its historical beginnings in its present habitat. This model and indispensable work, however, for good reasons, excluded similar treating of the Turkish common fish names of Greek and Italian origin. On the other hand, ichthyonyms, fishing terms, nautical terms etc., were treated by the Austrian Indo-Europeanist Gustav Meyer some 83 years ago (1893), but his limited material derived from standard Turkish, urban centers of Turkey, and from books (with material, to a large part, unreliable); and at that time Turkish studies were not so advanced as they are today, in fact were embryonic.

Our modern period has the advantage in the areas of Greek, Italian, and Turkish. We do have material for our purposes in the line I have set to investigate for both Greece and Turkey as well as for adjacent countries. The *Mediterranean Linguistic Atlas (ALM)* is a large

1. Greece «has an enormous coastline, numerous islands, large lagoons and a great number of lakes»; G. B e l l o c, *Fisheries Resources of Greece* (report, 1947, unpublished), p. 46.

project that has collected the nautical terminology, the terminological material of the fauna and flora from the Mediterranean countries¹. Perhaps I may be permitted to state that even an ideally conceived project may suffer more or less during its execution at the hands of coworkers. One adverse aspect, as I have observed, for which the supervising committee is not to be faulted, is unequally collected material. Thus, while the Greek material was gathered from 23 centers, the Turkish material was recorded from 8 centers only; the latter was published in the meantime in a Turkish publication without any delay (1960), the Greek material has not yet been published anywhere. This leads me to suggest to the Committee of the ALM (1) that it set another 27 centers (including lakes) in Greece and some 35 more centers (including river mouths and lakes) in Turkey, and (2) that the already gathered material be re-checked in both Greece and Turkey by other investigators with more patience and persistence.

I received, in answer to my request, copies of the ALM recorded materials for Greece and Turkey¹. In addition to this, I assembled lists of names and sent out questionnaires with these to dozens of prospective coworkers, locally stationed educated persons, educators, and others, setting up a network of contributors in 50 centers in Greece (Cyprus included), who then worked with sailors, professional fishermen, sport fishermen, fishmongers, and others. This material is supplemental especially in securing synonymous common names of fishes or in clarifying the identification of species. I regret that, on account of the present tense situation in the Aegean and on other grounds, I have been unable to do the same to secure additional material from Turkey.

---

1. The *Atlante Linguistico Mediterraneo* (abbreviated *ALM*) was set up in Florence, Italy, in 1956, to collect those materials on the basis of the scientific guidelines and the detailed questionnaire of the Committee for ALM. The material is stored and arranged in Venice: Fondazione Giorgio Cini, Centro di Cultura e Civiltà, Istituto di Lettere. The special periodical publication, *Bollettino dell' ALM* (abbreviated *BALM*), numbers 17 issues (since 1959).

2. By courtesy of the ALM Committee through the Secretary General, Dr. Manlio Cortelazzo, in 1973 (the Greek material) and in 1974 and 1976-77 (the Turkish material).

The work resulting from these efforts contains the following chapters :

- I. Detailed introduction to the problem at hand ;
- II. Annotated bibliography, including 240 titles and designed with the aim of promoting further research by others in the nomenclature of fishing and fishes in Greece, Turkey, and other Mediterranean lands ;
- III. Detailed analysis of each Greek term (in the lefthand column) paired with its Turkish counterpart derived from the Greek name (in the righthand column) ;
- IV. Conclusions ;
- V. Indices verborum (Greek names, Turkish names, scientific names).

The contribution of this book may be summarized in three parts : (a) *fresh Greek material* on the subject, recorded in Greek localities through repeated questionnaires sent to coworkers working with informants and followed up with subsequent individual correspondence about points, until they are clarified ; (b) *methodology* developed for this type of research and project, aiming at setting sound principles, standards, and practices and securing good results ; and (c) *establishing and documenting early forms of terms* for about the time at which the Turks adopted the borrowed Greek names in their language or in any Turkish dialect.

Let me elaborate on the last point. The weakest methodological procedure some philologists follow is the one I witnessed with chagrin : they reach back to the ancient Greek form of a fish name and pair it with the Turkish name borrowed therefrom ; in other words, a given fish name in Aristotle (4th cent. B. C.) is presented as becoming Turkish, let us say, ca. 1400 or 1500 or 1600 A. D. This is simply unhistorical, uncritical, and unmethodical. Our methodology requires the investigator always to keep in mind chronology, language stage in time, and what in reality did occur to the word used in actual speech. Since the borrowed Turkish names derived only from late medieval Greek speech, i. e. from ca. 1300 A. D. on, it means that the medieval Greek word or one or more of its forms must be set up as the solid basis for the Tur-

kish word form (never whatever comes first to our attention from material of all periods of Greek that lie before us). The Turkish word form even helps us to decide what the borrowed Greek word form was in Greek; good (not superficial) familiarization with the Turkish vocabulary is certainly necessary and indispensable.

One of the ways to do justice to this methodological matter, since we do not have adequate dictionaries of Byzantine Greek, medieval Greek (except for the lexicon of E. Kriaras), and post-medieval Greek, is to excerpt and use material from the corresponding Byzantine, medieval, and post-medieval texts that contain fishing terms and fish names; there are no short-cuts here. I did excerpt material in part directly and in part indirectly by using in the latter case material already recorded in the archives of four lexicographical institutes¹. The situation concerning the corresponding Turkish material is different: The Turkish records from Anatolia do not exist before 1300 and, even if they had existed, they would not have included Greek borrowings so early; the Turkish records become numerous only from the 15th century on.

When pertinent Koine, Byzantine, medieval and/or postmedieval Greek words (attested in texts) matching the Turkish borrowings are missing, then it is dialectal Greek vocabulary that had early origins, especially vocabulary of archaic (i. e. conservative) dialects, and stands as equal to those missing (unattested) earlier Greek words. Four examples may suffice:

«lobster» is mod. Gr. ἄστακός masc. (common and standard), but dial. mod. Gr. στακός (beside ancient ὄστακός; the latter etymologically from ὄστέον neut. «bone»); also medieval Gr. στακός confirms the dial. mod. Gr. form. It is the med. Gr. στακός that

---

1. The Medieval Greek Dictionary of Medieval Writings (1100-1669) under the direction of Prof. E. Kriaras (5 volumes published, A-through part of E, 1968-1977; material was received on words from the unpublished part of E on through Ω); The Research Center of Medieval and Modern Hellenism, under the direction of Dr. L. Vranousis; Center of Research of Greek Folklore, under the direction of Dr. Steph. Imellos; and the Center of the Lexicon of Modern Greek Dialects under the direction of Dr. D. Vayacacos. The latter three projects are of the Academy of Athens.

- became early Turk. *istakoz* and *istakoz* with *v-* or *i-* before initial *sk-*, *sp-*, *st-*.
- «shrimp» is mod. Gr. γαρίδα fem. but med. Gr. was καρίδα, plur. καρίδες and mod. Gr. dialects have καρίδα, plur. καρίδες; med. (and dial. mod.) Gr. became Turk. *karides* (as sing.).
- «(allice) shad» is θρυσὶ neut. (from Koine on pap. θρυσίον) which was taken into Turk. as *tirsi*; dial. mod. Gr. has φρυσί [*frisi*] in Chios; the synonyms θρυσσα and more frequent φρίσσα corroborate in Melos θρυσὶ (from K θρυσίον).
- «Spicara smaris = Smaris vulgaris» is common mod. Gr. μαρίδα with a 2nd regional form σμαρίδα; but neither is the basis for Turk. *izmarit*, *-di*; that is med. Gr. σμαρίδι, which has survived dialectally.

CONCLUSIONS

As people of small countries fear invasion by foreign peoples, so they are afraid of foreign languages invading their own, foreign ways of dressing, foreign life styles, etc. and they develop and vigorously voice their detestation for invading foreign words. Many Turks and many Greeks are no exception, normally feeling antipathy toward any foreign language — these are the purists — and the Greeks and Turks feel antipathy toward each other on account of the former conqueror-subject relationship, because Greece is much closer than any other Balkan country formerly dominated by the Turks. In our modern age this irrational element should not be allowed to prevail. Vocabulary of various origins we have in English: Greek, Latin, French, Italian, Spanish, etc., and English is a very rich and expressive language.

Learned Turkish vocabulary is only to a small extent of Turkish origin, much more learned vocabulary in Turkish is of Persian and Arabic provenience, in still more modern times of French origin (some 3.000 words of the latter). As these donor languages, so too Greek has loaned vocabulary to Turkish from late medieval times (such Greek words still survive in Anatolian Turkish dialects). Greek infiltrated Turkish not through learning, through books (as ancient Greek terms, in fact, did on the international scale) but at the everyday speech level

both in urban centers and in the countryside (the Pontic coast area, Western Anatolian coast, the Propontis [or Sea of Marmara], Constantinople, Thrace, etc.). The Ottoman Turkish language benefited from Persian, Arabic, French, Greek, and Italian. Greek has enriched Turkish with words in many areas as a consequence of the long-lasting (from 3 to 4 centuries) symbiosis, and—in the case here discussed—with ichthyonyms, fishing terms, and other related vocabulary.

In *numbers* it is demonstrated in this forthcoming book that 163 fish names (not just 50 or 60, as was believed before) are of Greek origin, some 14 loan-translations (or calques), and 72 fishing (and sponge fishing) terms, a total of ca. 250 Turkish terms of Greek origin. Some more Turkish words of the same field will turn out to be of Greek origin (from additional sources which I am to tap), as I anticipate. The total Greek element in fishing terms and ichthyonyms would be ca. 350 terms, a historically understandable overwhelming influence in one aspect of the linguistic contact of the two peoples: a people of nomads and shepherds from Asia settled in a peninsular area with the Mediterranean waters on three sides, where they learned fishing, sailing, etc., from the Greeks and the Italians, whose incomparably advanced civilization included these sea-related skills.
